

противаг та стримувань між різними гілками державної влади [4]. Судова реформа є дуже важливою, оскільки, у разі успішного її завершення, вона здатна сприяти якісній зміні системи правосуддя та належному гарантуванню захисту прав людини.

Список використаних джерел

1. Малиновський В. Реформування територіальної організації влади Польщі: уроки для України / В. Малиновський // Вісник Нац. акад. держ. упр. при Президенті України. – 2007. – № 3. – С. 224 – 232.
2. Нор В. Національна рада судівництва Республіки Польща: етапи становлення та діяльності [Електронний ресурс] / В. Нор, С. Білостоцький // Вісник Львівського університету. Сер.: Юридична. – 2013. – Вип. 57. – С. 361 – 376. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlpu_yu_2013_57_47.
3. Економіка – вперед, демократія – назад: ЄС висунув Польщі ультиматум щодо судової реформи. – Режим доступу: <https://umoloda.kyiv.ua/number/0/2006/113885/>.
4. Бринзанська О. Реформування судової системи у Республіці Польща: можливість врахування в Україні / О. Бринзанська // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2017. – № 6. – Режим доступу: <https://instzak.com/index.php/journal/article/view/45/34>.

СЕКЦІЯ 1

Європейський Союз: історія, інститути, політика, управління

Євгеній БОРОДІН

*аспірант кафедри державного управління
та місцевого самоврядування
ДРІДУ НАДУ*

МЕДІАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Розвиток медіації у сфері реалізації правових і економічних інтересів є досить новим прийомом регулювання відносин, однак цей інструмент вже має значну історію в сфері міжнародного права і дипломатії. При аналізі макроекономічних процесів стає очевидно, що медіація виступає не тільки способом врегулювання конфліктів, а й методологією формування великих інтегрованих структур, які об'єднують самостійних учасників. Найбільш яскравий приклад реалізації інтеграційної функції медіації – розвиток інститутів Європейського Союзу.

Макроекономічними причинами, які ініціювали розвиток механізмів медіації, стали: ускладнення ділового обігу, глобалізація ринків, утворення нових сфер господарювання та впровадження революційних технологій (комп'ютерних, телекомунікаційних, біологічних), створення продуктів інтелектуальної творчості, підвищення значущості екологічних проблем. Ускладнення і диференціація проблем у суспільному житті обумовлюють необхідність підвищення різноманітності гнучких та ефективних управлінських засобів їх вирішення. Ці засоби в першу чергу повинні бути спрямовані на те, щоб конфлікт не перешкоджав діловій співпраці його учасників. Розвиток механізмів узгодження в Європі тісно пов'язаний з формуванням міжнародних правил врегулювання конфліктів, що значною мірою обумовлено взаємодією з транснаціональними і американськими компаніями, які зацікавлені в ефективному механізмі врегулювання комерційних суперечок. Організації, що представляють інтереси великих компаній, сприяють поширенню знань про те, як можна вирішувати спори, не звертаючись до суду і зберігаючи нормальні ділові відносини.

У той же час процедури примирення, такі як посередництво, зовсім не є чимось абсолютно новим для європейського суспільства, вони протягом багатьох століть застосовувалися в побутових, комерційних, міждержавних та інших суперечках. Таким чином, мова йде не про запозичення посередництва як чисто американського правового інституту, що ймовірно не мало б значного успіху, а про відродження власних традицій. Тому Європейський Союз став вкладати

інтелектуальні і фінансові ресурси в розвиток процедур примирення, не тільки через те, що вони є цінною спадщиною минулого, а й елементом побудови кращого майбутнього. Сама історія становлення Європейського Союзу нерозривно пов'язана з розвитком механізмів медіації як засобу інтеграції та об'єднання на якісно новій основі. На думку фахівців, інституційна реформа ЄС ґрунтувалася не так на перетворенні інститутів, залучених до законотворчого процесу, а на вирішенні принципово іншого завдання – узгодженні процесів економічної інтеграції в Західній Європі [1]. Досить чітко це продемонстрували результати референдуму по Конституції ЄЕС і її неприйняття в ряді країн: якби ЄЕС почав формуватися з визначення загальних правових засад функціонування (єдиної Конституції), то, ймовірно, цей процес міг тривати значно довше. Був обраний шлях, який виявився більш ефективним – економічне об'єднання країн: загальні правила комерційного обігу, єдина валюта, стандарти виробничої і господарської діяльності дозволили сформувавши фактичну єдність європейських країн. У цих умовах узгодження єдиної Конституції видається більш технічним заходом, ніж актом створення європейської спільноти. Формування союзу європейських держав не було б можливо без вироблення дієвих механізмів узгодження організаційних і господарських питань. Успішність функціонування цих механізмів можна значною мірою пояснити тим, що був обраний як засадничий принцип досягнення консенсусу при ухваленні рішень.

Незважаючи на те, що метод більшості також є демократичним і значно прискорює вирішення питань, що вимагають вибору однієї з альтернатив, інтереси меншості залишаються нереалізованими, що може призвести згодом до великих проблем, ніж прискорене вирішення поточних питань. Основою досягнення консенсусу є те, що група меншості готова поступитися більшості, віддаючи собі звіт в тому, що рішення може бути прийнято і без її участі. Зі свого боку, група більшості готова піти на поступки з метою досягнення консенсусу, вважаючи, що найважливіші питання для їх реалізації потребують схвалення максимальною кількістю учасників.

Процес прийняття рішень в Раді Європи також збагатився механізмами медіації, сформованими не в ході формального розподілу функцій, а в результаті законотворчої практики. Спочатку Рада Європи відображала національні інтереси держав і разом з тим мала великі наднаціональні повноваження. Прийняті Радою рішення часто не приймалися Парламентською асамблеєю в результаті недостатньої єдності позицій з різних питань. Для подолання цих проблем був створений Координаційний комітет, який взяв на себе функції медіатора. Навіть для врегулювання суперечок, пов'язаних з претензіями до самих інститутів і органів ЄЕС, передбачені механізми примирення. Так, Маастрихтським договором про створення Європейського союзу 1992 р. був заснований Інститут європейського медіатора [2]. Він має такі

повноваження: будь-яка фізична або юридична особа, яка постійно проживає або має місце знаходження на території ЄС, має право подати медіатору скаргу на неправомірні дії або бездіяльність інституту чи органу ЄС (за винятком суду ЄЕС і суду першої інстанції). Медіатор проводить необхідні розслідування і в разі підтвердження обґрунтованості скарги надсилає запит до відповідного інституту або органу ЄС і протягом трьох місяців отримує відповідь. Потім він сповіщає про нього заявника скарги, Європарламент, а також інші зацікавлені інститути та органи.

Механізми узгодження інтересів активно розвиваються в європейській спільноті не лише на рівні вищих органів влади, а й у дії будь-яких організаційно-правових механізмів: вже сьогодні в ЄС функціонують різноманітні позасудові механізми врегулювання суперечок – ті, в яких третя особа вносить обов'язкове для сторін рішення (арбітраж), і ті, в яких вона або дає сторонам рекомендацію з приводу умов врегулювання, або взагалі обмежується зближенням позицій сторін та їх переконанням досягти взаємоприйняттого рішення. Одні механізми створюються за ініціативою державних органів, центральних або місцевих, інші – за ініціативою асоціацій споживачів або підприємців, в тому числі центри примирення при торгових палатах, омбудсмени при банках і страхових компаніях, треті являють собою спеціалізовані організації, які надають послуги з проведення процедур примирення та третейських процедур (юридичні фірми, незалежні центри посередництва, адвокати та їх об'єднання). Саме процедури узгодження є пріоритетними в політиці європейських інститутів усіх рівнів, що виражається в тому, що процедури примирення є одним з пріоритетів політики Європейського Союзу, який прагне забезпечити їх поширення і високий професіоналізм. Результатом активного розвитку механізмів узгодження є те, що ділова громадськість усвідомила незамінну роль процедур примирення при врегулюванні повсякденних конфліктів. Більш того, можна констатувати, що Європейський Союз взяв курс на випереджальний розвиток процедур примирення в найбільш чутливих для суспільства сферах. Такими сферами є: захист прав споживачів, підтримка малих і середніх підприємств, трудові конфлікти.

Діяльність інститутів ЄС спрямована на те, щоб процедури примирення розвивалися, були ефективні (тобто забезпечували своєчасне врегулювання суперечок на умовах, що задовольняють учасників) і не приводили до порушення їх прав (особливо сторону, яка вважається «слабкою» і підлягає особливому захисту: споживача – виробником, найманого працівника – наймачем, міноритарного акціонера – акціонерним товариством, виробника – великою торгово-закупівельною фірмою).

Розвиток європейських інститутів медіації в багатьох інституціональних сферах робить неминучим формування подібних

механізмів у сферах, безпосередньо пов'язаних з економічним управлінням. Так, в останні роки створені дві загальноєвропейські мережі позасудових органів з врегулювання спорів за участю споживачів: Європейська мережа позасудових органів (European Extra-Judicial Network – EEJ-Net) і мережа органів з розгляду претензій до постачальників фінансових послуг (Financial Services Complaint Network – FIN-NET). Заходи ЄС з розповсюдження процедур примирення не носять жорстко нормативного характеру, виходячи з того, що в цій сфері поки ухвалюються не регламенти та директиви, а тільки рекомендації. Однак загальна орієнтація інституційного розвитку надає формуванню механізмів медіації достатню динамічність. На глобальному і загальноєвропейському рівні докладаються зусилля для того, щоб процедури примирення зайняли центральне місце в інструментарії конфлікт-менеджменту.

1. Сорока С. Правова та інституційна система Європейського Союзу і проблеми прийняття Конституції. – Режим доступу: <https://www.researchgate.net/>

2. Кисельова Т. Правове регулювання відносин із надання послуг медіації у зарубіжних країнах. – Режим доступу: https://www.academi.edu/3371569/Legal_Regulation_of_Mediation_Services_Comparative_Overview_%D0%.

Сергій ВОЛИНЕЦЬ

*аспірант кафедри права
та європейської інтеграції
ДРІДУ НАДУ*

ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ НАРОДНОГО ВЕТО В ДЕРЖАВАХ-ЧЛЕНАХ ЄС

Одним з напрямів розвитку громадянського суспільства в Україні має бути суттєве розширення та запровадження нових форм прямої демократії і безпосереднього народовладдя, які сприятимуть залученню громадян до вирішення державних та суспільних справ, а також нададуть їм реальні важелі впливу на ухвалення рішень органами влади. До таких форм прямої демократії, зокрема, відноситься народне вето, що передбачає право громадян відхилити шляхом голосування на референдумі закони чи їх окремі положення.

Історичною батьківщиною народного вето вважається Швейцарія, де вперше на практиці воно було реалізовано у 1831 р. [4, с. 15]. На сьогодні інститут народного вето утвердився у низці провідних демократичних держав світу, у тому числі державах-членах Європейського Союзу: Італії, ФРН, Ірландії, Данії, Ісландії, Латвії, Мальті тощо.

Найбільш активно народне вето застосовується в Італії, причому, в багатьох випадках воно спрямоване не проти закону в цілому, а проти його окремих положень. У період з 1974 по 2002 р тільки на загальнонаціональному рівні відбулося 45 голосувань щодо скасування положень законодавчих актів. На одному референдумі може вирішуватись доля одразу кількох законів.

Референдум в Італії призначається для повного або часткового скасування закону, коли цього вимагатимуть 500 тисяч виборців або п'ять обласних рад. Винесена на референдум пропозиція вважається прийнятою, якщо в голосуванні взяло участь більшість громадян, які мають на це право, і якщо пропозиція збрала більшість голосів. Референдум не допускається щодо законів про податки і бюджет, про амністію і помилування, про схвалення ратифікації міжнародних договорів. Крім того, народне вето в Італії не може проводитись: 1) за рік до закінчення повноважень однієї з палат парламенту; 2) через рік після його обрання; 3) в останні три місяці кожного року. Законом також передбачено відкладення раніше призначеного референдуму у разі розпуску однієї чи обох палат парламенту [3, с. 65]. У свою чергу, органи конституційного правосуддя можуть визнати неправомірними пропозиції про проведення того чи іншого референдуму в Італії.

На відміну від Італії, де голосування в порядку народного вето проводиться на підставі загальних положень законодавства про референдум, в землях ФРН воно регламентується загальними положеннями законодавства про законодавчу ініціативу. Для відхилення закону потрібно, щоб участь у голосуванні взяла більшість виборців. Проте відсоток тих, хто повинен проголосувати за скасування закону, у кожній землі може відрізнятись. Так, наприклад, Конституцією Берліна передбачено, що проти закону має проголосувати не менше 30 % від загальної чисельності електорату, а в Нижній Саксонії скасування закону відбувається за рішенням більшості громадян, що мають право голосу.

В Ірландії будь-який закон, винесений на референдум, вважається ветоуванним народом, якщо проти нього проголосувало більше 50 % виборців, які взяли участь у голосуванні, за умови, що в голосуванні взяло участь не менше 1/3 виборців, включених до списків виборців. Разом з тим, закон вважається схваленим на референдумі, якщо не було прийнято рішення про накладення на нього вето [4; с. 40].

В Данії ухвалений парламентом законопроект може бути винесений для остаточного затвердження на загальнонаціональному референдумі на вимогу 1/3 членів Фолькетингу, рішення про проведення відповідного референдуму ухвалює спікер парламенту [4, с. 7, 26]. Для відхилення законопроекту необхідно, щоб за це проголосувала більшість виборців, що беруть участь у голосуванні, і щоб вони представляли не менше 30 % виборців. При цьому, не можуть виноситися на народне голосування законопроекти фінансового характеру, про додаткові чи тимчасові